

Eva Dierickx & Astrid Koelman

Kleuter

NIEUWE
uitgebreide
editie

leer

kracht

2.0

**Het naslagwerk
voor kwaliteitsvol
kleuteronderwijs**

ACADEMIA
PRESS

We dragen dit boek op aan Minte, Fara, Olivia en Julian – ons hart, onze muzes en veilige havens.

Voor kleuters overal, maar vandaag nog extra voor de kinderen in Palestina.

We zien jullie. We staan naast jullie. In solidariteit, voor een vrij Palestina.

Uitgeverij Academia Press
Coupure Rechts 88
900 Gent
België

www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

ISBN 9789020957839

D/2025/45/455

NUR 841

Eva Dierickx & Astrid Koelman
Kleuterleerkracht 2.0. Het naslagwerk voor kwaliteitsvol kleuteronderwijs
Gent, Academia Press, 2025.

Vormgeving cover: Studio Lannoo
Vormgeving binnenwerk: Wendy De Haes
Foto's: © Kleuter Company en Vasaio Atelier

© Eva Dierickx, Astrid Koelman & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	13
Wat is kwaliteitsvol kleuteronderwijs?	13
Leeswijzer	15
Uitgangspunten/overtuigingen	16
Disclaimer	19
Hoofdstuk 1 Het begint met graag zien	21
1 Waarom investeren in graag zien?	24
2 Hoe kun je werken aan de kwaliteit van de leerkracht-kindrelatie?	26
3 Hoe kun je werken aan een gevoel van onderlinge verbondenheid in de klas?	36
4 Zet je eigen zuurstofmasker op	41
5 Samenvatting	44
6 De noodcentrale	45
7 Reflectievragen	49
8 Verder lezen?	50
Hoofdstuk 2 Positief pedagogisch begeleiden	53
1 Waarom gebruiken we positieve pedagogische begeleiding?	57
2 Waarom stellen kleuters (on)gewenst gedrag?	59
3 Straffen en belonen, of niet?	66
4 Wat zijn positieve begeleidingsstrategieën?	67
5 Samenvatting	100
6 De noodcentrale	101
7 Reflectievragen	111
8 Verder lezen?	112

Hoofdstuk 3 Ontwikkelingsgerichte interacties	115
1 Taal- en denkontwikkkelende interacties	118
2 Zone van naaste ontwikkeling	140
3 Betekenisvol en levensecht leren	143
4 De noodcentrale	146
5 Samenvatting	153
6 Reflectievragen	154
7 Verder lezen?	155
Hoofdstuk 4 Speel je mee?	157
1 Belang van spel	159
2 Wat is spel?	160
3 Vrij spel, begeleid spel of instructie?	161
4 Soorten spel	168
5 Het belang van jouw begeleiding	179
6 Verschillende leerkrachtrollen in spelbegeleiding	190
7 Samenvatting	205
8 De noodcentrale	206
9 Reflectievragen	215
10 Verder lezen?	216
Hoofdstuk 5 Executieve functies	219
1 De ontwikkeling van executieve functies	222
2 Componenten van executieve functies	224
3 Executieve functies stimuleren in de kleuterklas	236
4 Samenvatting	240
5 De noodcentrale	241
6 Reflectievragen	243
7 Verder lezen?	244
Hoofdstuk 6 Meer dan een lokaal ...	247
1 Stap 1: Richt het lokaal in als een architect	254
2 Stap 2: Voorzie een rijk basisaanbod	256
3 Stap 3: kom tegemoet aan de basisbehoeften van kleuters	269
4 Stap 4: Kijk als een prieelvogel	284

5	Stap 5: observeren, reflecteren, aanpassen	289
6	Samenvatting	289
7	De noodcentrale	290
8	Kijkwijzer: mijn klasinrichting	294
9	Reflectievragen	296
10	Verder lezen?	296

Hoofdstuk 7 Van visie naar curriculum naar praktijk - Planmatig handelen in de kleuterklas

1	Van visie...	303
2	... naar curriculum	313
3	... naar planmatig en responsief handelen	322
4	Stappen binnen de planningscyclus	324
5	<i>Slow pedagogy</i> als een inspirerende pedagogische praktijk	349
6	Samenvatting	354
7	Reflectievragen	356
8	Verder lezen?	357

Hoofdstuk 8 Samenwerking en partnerschappen

1	Samenwerking tussen ouders en school	363
2	Samenwerking met ondersteuners en begeleiders	375
3	Samenvatting	382
4	De noodcentrale	384
5	Reflectievragen	388
6	Verder lezen?	388

Tot slot

Bibliografie

Index

Voorwoord

Welkom in dit naslagwerk voor nieuwe en ervaren kleuterleerkrachten! Wat geweldig dat je erbij bent. Dat wil zeggen dat je zin hebt om te groeien als kleuterleerkracht. Je hebt geluk, want het is ook echt een geweldige periode om les te geven aan jonge kinderen. De laatste jaren vond er een grote verandering in pedagogische visies op opvoeding en onderwijs aan jonge kinderen plaats. Dankzij stromingen als *mild*, *afgestemd* of *aware opvoeding* is er meer aandacht voor opvoedingsdoelen op lange termijn en oprecht respect voor kleuters. En dankzij grote vooruitgang in onderwijsonderzoek naar jonge kinderen, weten we nu ook meer dan ooit tevoren wat er nodig is om kleuters te helpen opgroeien en zich te ontwikkelen. Deze resultaten geven we je graag mee in dit boek.

Een eerste belangrijke bevinding uit onderzoek is alvast dat jij ertoe doet¹. We gaan er niet licht over als we zeggen dat je als kleuterleerkracht een van de belangrijkste jobs ter wereld hebt. Het belang van kwalitatief onderwijs en zorg voor jonge kinderen is meermaals aangetoond. En één leerkracht (ja, jij dus) kan voor kinderen al het verschil maken.

Een tweede bevinding uit internationaal onderzoek is dat de kleuterschool een positieve invloed heeft op onder meer de cognitieve, sociale, emotionele en talige ontwikkeling van jonge kinderen. Deze effecten van kwaliteitsvol kleuteronderwijs blijven in de verdere schoolloopbaan ook zichtbaar^{2, 3, 4}. Kinderen die op een kwaliteitsvolle kleuterschool zitten, blijven over het algemeen bijvoorbeeld minder vaak zitten, worden minder snel doorverwezen naar buitengewoon onderwijs en studeren vaker af in het secundair onderwijs⁵. Ook vanuit een economisch standpunt is investeren in kleuteronderwijs interessant. De Heckman-curve⁶ geeft aan dat per geïnvesteerde euro in onderwijs en zorg, het meeste rendement behaald wordt bij jonge kinderen.

Voor kinderen in kansarmoede kan een kwaliteitsvolle kleuterschool daarnaast hét verschil maken voor zowel de cognitieve als niet-cognitieve ontwikkeling^{2, 7}. Kleuteronderwijs heeft het potentieel om de negatieve effecten van kinderarmoede te reduceren en de prestatiekloof tussen kansrijke en kansarme kinderen te verminderen^{8, 9}.

Kleuteronderwijs kan dus het verschil maken, maar helaas doet niet elke kleuterschool dat^{2, 10}. Onderzoek laat zien dat alle net genoemde positieve effecten van kleuteronderwijs enkel plaatsvinden wanneer er sprake is van goed kleuteronderwijs. Onderwijs van lage of matige kwaliteit kan de ontwikkeling van kleuters zelfs negatief beïnvloeden en kan belemmerend werken voor gelijke onderwijskansen^{11, 12}.

Omdat elke leerkracht, elk team en elke school hét verschil kan maken voor kinderen willen we je door middel van dit boek alvast op weg helpen.

Zo weten we onder meer dat straffen en belonen op korte termijn *lijkt* te helpen, maar op langere termijn kinderen kan schaden. We weten dat er nog te veel onbenutte leerkanen zitten in zorgmomenten zoals het aandoen van jassen. We weten dat executieve functies de sleutel kunnen vormen tot later leersucces en we weten dat de leerkracht, afhankelijk van de rol die je opneemt, leren door spel kan verstoren of net verrijken. Dit alles en nog veel meer vatten we graag voor je samen verder in dit boek.

Naast onderzoeksresultaten geven we ook praktijkervaring mee, als gelijkwaardige bron van inspiratie en toetssteen. Wij, Astrid en Eva, kunnen allebei putten uit enkele jaren ervaring, maar konden voor dit boek ook dankbaar gebruik maken van de vakkennis en expertise van een heleboel geweldige kleuterleerkrachten (zie slotwoord). Ook lieten we geregeld experts aan het woord, die hun kennis graag met jou delen.

We hopen met *Kleuterleerkracht* de brug tussen theorie en praktijk te versterken. We beantwoorden in dit boek daarom niet alleen de vraag *hoe* je kwaliteitsvol kleuteronderwijs kunt aanbieden, we vertellen je ook *waarom* we dingen (zouden moeten) doen. Die laatste vraag is noodzakelijk om kritisch en doelgericht te blijven bijleren en ontwikkelen.

* * *

Het kleuteronderwijs bruist. Er beweegt van alles: in onderzoek, in beleid, in de klas. Sinds de eerste editie van dit boek in september 2021 is er zoveel gebeurd: nieuwe onderzoeken, er kwam meer maatschappelijke waardering voor jouw vak en ook uit de praktijk stroomden rijke ervaringen binnen.

De hernieuwde aandacht voor kleuteronderwijs brengt energie, kansen en hoop. Meer mensen dan ooit uit zowel beleid als praktijk zijn benieuwd naar wat er écht werkt voor jonge kinderen. Er wordt volop gekeken naar onderzoek, inzichten worden gedeeld, ideeën stromen binnen. Dat is inspirerend, maar ook soms zoeken. Want wat werkt voor oudere kinderen, werkt daarom nog niet zozeer in een kleuterklas. En soms zal het misschien wel effectief zijn maar daarom strookt het nog niet met hoe we ideaal kleuters of kleuteronderwijs zien.

In het werkveld leven daarbij heel wat vragen: hoe verhouden spelen en leren zich tot elkaar? Is er binnen een kennisrijk curriculum nog wel ruimte voor creativiteit en spontaniteit? Maar wie kijkt naar jouw praktijk, ziet meteen: het kan perfect samen. Jij laat elke dag zien dat het geen kwestie is van kiezen, maar van verbinden. Spel én leren. Doelgericht werken én echt luisteren naar kinderen. Structuur én spontaniteit. Graag zien én hoge verwachtingen.

Wat op papier tegenstellingen lijken, maak jij tot een krachtig geheel. Met visie, met vakkennis, en bovenal met het kind als kompas.

Met deze nieuwe editie willen we je daar nog beter in ondersteunen. Je vindt in dit boek:

- Aangevulde en verdiepte inhoud over o.a. spel, *belonging*, instructie en transitie
- Meer inhoud rond *belonging*, kringmomenten en routines
- Een bijna volledig herwerkt hoofdstuk rond kind- en onderwijsvisie, een kennisrijk curriculum en slow pedagogy
- QR-codes naar inspirerende video's, websites en podcasts
- Een handige index om snel te vinden wat je zoekt
- Nog meer reflectievragen en bronnen om samen of individueel mee aan de slag te gaan
- Recente onderzoeksinzichten die je praktijk onderbouwen én verrijken

We hopen dat dit boek een trouwe bondgenoot is in je dagelijkse praktijk. Dat het je inspireert, versterkt en bevestigt in wie je bent en wat je doet.

Bedankt dat jij met zoveel liefde, vakmanschap en overtuiging het verschil maakt voor jonge kinderen.

Veel leesplezier!

Inleiding

Wat is kwaliteitsvol kleuteronderwijs?

Onderzoekers, leerkrachten, ouders en beleidsmakers zijn het erover eens dat kwaliteit belangrijk is in kleuteronderwijs. Maar wat we onder kwaliteit verstaan varieert¹³. Er wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen de zogenaamde 'structurele kwaliteit' en 'proceskwaliteit'.

Onder **structurele kwaliteit** vallen logistieke kenmerken zoals de ruimte, het aantal kleuters in verhouding tot het aantal begeleiders en het opleidings- en kwalificatieniveau van de begeleiders en leerkrachten¹⁴.

Met **proceskwaliteit** bedoelen we de dagelijkse ervaringen van kinderen in de klascontext. Daar vallen onder meer de fysieke klasomgeving, begeleiding en de relaties en interacties met zowel de leerkracht als klasgenoten onder¹⁵. Proceskwaliteit wordt gezien als een directe voorspeller van onder meer het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen.

We concentreren ons in dit boek verder op deze proceskwaliteit, omdat jij als leraar daar een onmiddellijk verschil in kunt maken, mits je over de juiste informatie beschikt en voldoende oefent. Op basis van grootschalig onderzoek* stellen we vier grote pijlers voorop die de kwaliteit van kleuteronderwijs meebepalen en waar een brede consensus in onderzoek en praktijk over bestaat.

Kwaliteitsvolle interacties

Kwaliteitsvolle interactie tussen leerkracht en kleuters toont unieke en positieve associaties met leerwinst en blijkt dus een bepalende factor te zijn om te kunnen praten over kwaliteit^{16, 13, 15}. Er zijn verschillende vormen van kwaliteitsvolle interacties. Wij delen ze op in:

* Onder andere CARE, EPPSE en het meetinstrument CLASS.

- affectieve of liefdevolle interacties (hoofdstuk 1);
- pedagogisch begeleiden en opvoeden (hoofdstuk 2);
- ontwikkelingsgerichte interacties¹⁷ in functie van leren en ontwikkelen (hoofdstuk 3).

In de praktijk vloeien deze drie bijna altijd in elkaar over en kun je ze niet van elkaar scheiden.

Educatieve ondersteuning en begeleiding

Naast interacties doet ook je aanbod er natuurlijk toe. Zowel vrij als begeleid spel én instructie hebben hun bewezen meerwaarde in kleuteronderwijs. Een goede balans daartussen is belangrijk. Het is aan jou als leerkracht om dit recht op spel te bewaken en goed te begeleiden. Om dat goed te kunnen, is kennis van begeleidingsrollen, strategieën en verbinding nodig.

Het inzetten op executieve functies (of de denkprocessen die zelfsturend gedrag bevorderen) kan daarnaast een sleutelrol spelen bij het verkleinen van de verschillen in schoolrijpheid en latere leerprestaties tussen kansrijke en kansarme leerlingen¹⁸. Dit verdient dan ook prioritaire aandacht van elke kleuterleerkracht. In hoofdstuk 5 besteden we hier aandacht aan. Een ander belangrijk element voor kwaliteitsvol kleuteronderwijs is de organisatie, inrichting en het optimale gebruik van de leeromgeving. In hoofdstuk 6 kun je handvatten terugvinden om ervoor te zorgen dat de leeromgeving zowel voor jou als voor de kleuters een fijne plek wordt, met aandacht voor een rijk basisaanbod, basisbehoeften, sfeer en esthetiek.

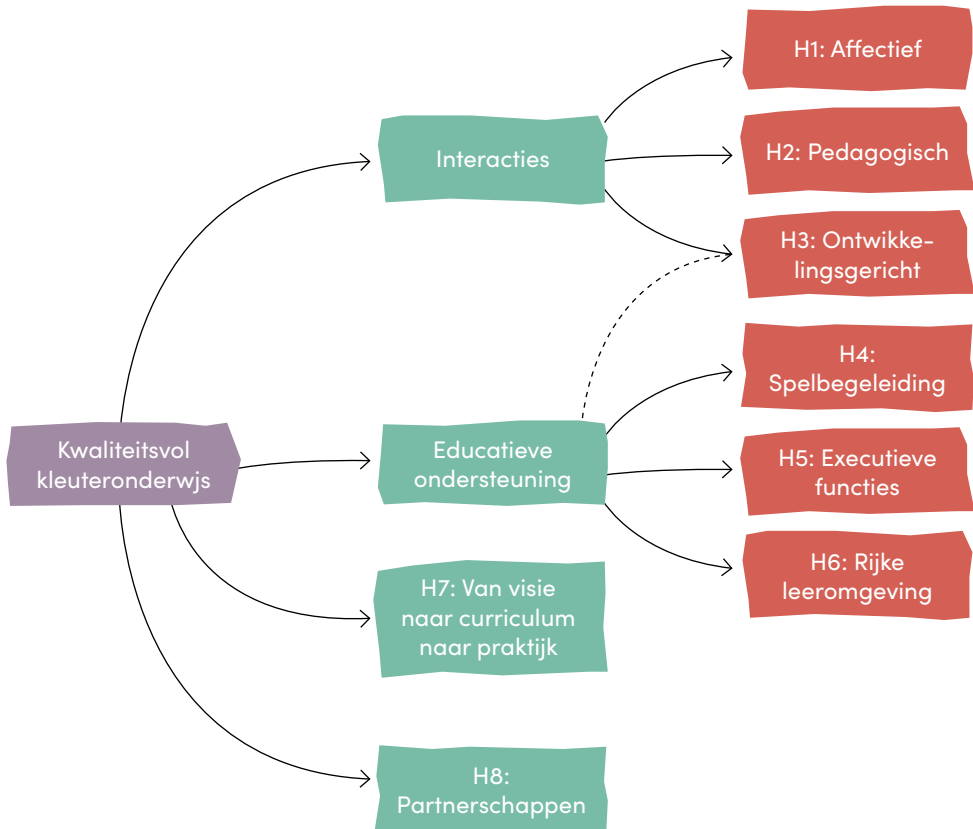
Planmatig observeren en handelen

Een professionele leerkracht gaat doelbewust aan de slag. Dat wil zeggen dat zij haar vakkennis en kennis van de kleuters inzet bij het maken van weloverwogen beslissingen en bij het opstellen van een gerichte planning. We vertellen je in hoofdstuk 7 hoe je een kennisrijk curriculum implementeert in de kleuterklas, hoe je planmatig aan de slag gaat, en de cyclus van observeren, reflecteren en plannen in de praktijk gebruikt. Maar voor we daarmee aan de slag gaan, is het verstandig om (samen) na te denken over je kind- en onderwijsbeeld. Hoe kijk je naar kinderen, en wat is volgens jou al dan niet de taak van onderwijs? Een antwoord op deze vragen kan je praktijk verder helpen vormgeven.

Pedagogische partnerschappen en samenwerking

We weten dat de samenwerking tussen ouders en school een belangrijke bijdrage kan leveren aan een succesvolle schoolloopbaan^{19, 20, 21}. Naast de ouders zijn er ook collega's, ondersteuners en begeleiders die samen met jou betrokken zijn bij de ontwikkeling van de kleuters in je klas. In hoofdstuk 8 gaan we in op de pedagogische partnerschappen met ouders, ondersteuners en begeleiders.

Leeswijzer

Dit boek bestaat uit acht hoofdstukken waarin we voorgaande belangrijke elementen van kwaliteitsvol kleuteronderwijs naar voren laten komen. Elk hoofdstuk start met een casus waarin het onderwerp van het hoofdstuk vanuit een praktijkvoorbeeld geïllustreerd wordt. Hiervoor volgen we juf Elif, die werkt in een derde kleuterklas (Nederland: groep 2). We bieden vervolgens een *advance organizer* aan, die de structuur van het hoofdstuk in een oogopslag meegeeft. De cijfers in de tekst verwijzen naar de bronnen die je aan het eind van het boek kunt terugvinden. Aan het eind van elk hoofdstuk vind je steeds een samenvatting, gevolgd door de onderdelen 'noodcentrale', 'reflectie' en 'meer lezen'.

In de **noodcentrale** gaan we (in bijna elk hoofdstuk) steeds in op één of enkele concrete situaties of vragen die we van kleuterleerkrachten geregeld krijgen. Vaak vragen deze situaties om een toepassing en verdieping van de theorie die in het hoofdstuk zelf staat. Uiteraard is het mogelijk dat de adviezen die we daarin meegeven voor jou niet van toepassing zijn of bij jou niet blijken te helpen. Elke situatie is anders en vraagt om een eigen, contextuele aanpak.

Na de noodcentrale vind je **reflectievragen** terug. Deze vragen zijn bedoeld om (alleen, met collega's of in de klas) nog eens verder door te denken over het onderwerp.

We eindigen elk hoofdstuk met links naar **inhoudelijke verdieping**. Wij geven je graag tips mee in de vorm van websites, fijne podcasts of boeken die wij echt een meerwaarde vinden aan het eind van elk hoofdstuk in een overzichtje én door de tekst heen door middel van QR-codes. Daarnaast helpen we je ook op weg naar prentenboeken waarmee je rond het onderwerp van het hoofdstuk in je klas aan de slag kunt.

Uitgangspunten/overtuigingen

Dit boek vertrekt vanuit een aantal kernovertuigingen over kleuters, onderwijs en opvoeding. Deze overtuigingen zijn gegroeid door ervaringen, gesprekken en het lezen van literatuur. We expliciteren onze overtuigingen hieronder. Je zult ze soms expliciet, maar vaak ook impliciet in het boek teruglezen.

Kinderen zijn krachtige mede-burgers in het hier en nu

Zo goed als alle keuzes die we als opvoeders maken vertrekken vanuit een bepaald kindbeeld. Een kindbeeld is een manier van denken en praten over kinderen (en de rol van volwassenen die daarbij hoort) die je kunt herkennen aan uitspraken als 'ik hou van kinderen want ze zijn zo onschuldig', 'boys will be boys' of 'laat ze maar spelen, er is al druk genoeg'. Kindbeelden blijven doorgaans impliciet, waardoor het moeilijk is die te bevragen, maar ze bepalen wel heel wat.

Ons kindbeeld stuurt onze keuzes: hoe we omgaan met gedrag, met spel, met ouders, met verschillen. Het zit in het materiaal dat we aanbieden, in hoe we tijd en ruimte organiseren, in hoe we reageren op wat kinderen doen of zeggen. Onze keuze voor de term 'pedagogisch begeleiden' in plaats van het vaker gebruikte 'klasmanagement' zegt bijvoorbeeld veel over hoe wij onze taak zien. En net daarom vinden we het belangrijk om expliciet te maken: dit is waar wij voor staan.

Als auteurs en mensen die dagelijks werken met en voor jonge kinderen, vertrekken we niet zomaar vanuit een 'neutraal standpunt', want dat bestaat niet. We zien kinderen als competente, nieuwsgierige, sociale wezens vanaf dag één. Kinderen zijn volgens ons dus geen 'lege dozen' die wij moeten vullen en ook geen project voor later, maar volwaardige mensen in het hier en nu. In dit boek nemen we je mee in hoe evidence-informed kleuteronderwijs vanuit een krachtig, emancipatorisch kindbeeld eruit kan zien.

We nodigen je uit om samen met ons te kijken, te twijfelen, te zoeken. Niet om zozeer alles in vraag te stellen *for the sake of it*, maar om bewust te kiezen. Voor een praktijk die recht doet aan kinderen én aan jou als professional.

Kwaliteitsvol kleuteronderwijs is inclusief en sociaal rechtvaardig

Inclusief onderwijs in de ruimste zin van het woord is onderwijs dat gelijke kansen biedt en waar alle kinderen, voor zover mogelijk, samen kunnen leren. Inclusie gaat niet enkel om het erkennen van kinderen met bijvoorbeeld een diagnose of andere etnische achtergrond dan jij. Inclusie gaat om gelijke kansen bieden aan *alle* kinderen. Dat betekent dat je oog hebt voor het doorbreken van barrières op het vlak van onder meer: beperkingen, gender, taal, mentale gezondheid, armoede, religie en sociale klasse in je school- en klasomgeving²². Een inclusieve bril

opzetten betekent dat je de klas zo moet inrichten, kinderen zo gaat ondersteunen en het klasklimaat zo gaat bevorderen dat alle kinderen, ongeacht hun sociale klasse, taal, culturele achtergrond, geestelijke en lichamelijke vermogens, in staat zijn om actief deel te nemen aan activiteiten en zich volwaardig lid van de klasgroep te voelen²³. Dit is niet steeds eenvoudig en vraagt om een flinke dosis creativiteit, flexibiliteit en soms extra ondersteuning. Maar de manier waarop de kleuterschool omgaat met diversiteit blijkt een van de krachtigste voorspellers van het effect van de kleuterschool op de latere ontwikkeling⁴.

Daarnaast heeft onderwijs niet enkel een kwalificerende functie, het is ook onze kerntaak om kinderen mee voor te bereiden op deelname aan de maatschappij en kinderen te ondersteunen bij hun persoonlijke ontwikkeling. De school heeft dus de kans (en morele plicht) om bij te dragen aan een sociaal rechtvaardige toekomst, door kinderen onder meer genderbewust, inclusief en antiracistisch op te voeden. Dit kunnen leerkrachten doen door bijvoorbeeld oog te hebben voor representatie van de diverse maatschappij, door het ondersteunen van conflicthantering en door zelf een open, kritische en sociaal rechtvaardige houding aan te nemen.

Kleuteronderwijs is meer dan onderwijs: educare

Kleuterleerkrachten, directie en kinderverzorgsters of assistentes zien leren en zorg vaak nog als twee totaal verschillende zaken. Leren wordt daarbij als belangrijker dan 'zorgen' gezien.

*'Die hiërarchie tussen leren en zorg komt bijvoorbeeld tot uiting wanneer kindbegeleid(st)ers over hun werk vertellen: "wij doen niet zoveel, hoor".'*²⁴

Toch is er een duidelijke internationale consensus: kwaliteitsvol kleuteronderwijs vertrekt vanuit een brede, holistische kijk op de ontwikkeling van kinderen, waarin 'leren' (*education*) en 'zorg' (*care*) even belangrijke concepten zijn voor de opvang en het onderwijs van jonge kinderen¹⁰.

Educare is de naam van een benadering die zorg en leren met elkaar verbindt. Zorgactiviteiten zoals toiletbezoek, eetmomenten en neuzen snuiten kunnen immers erg waardevolle pedagogische leermomenten zijn. Tegelijk vragen cognitieve, sociale of artistieke leerprocessen ook een zorgende houding van de

leerkracht. Zorgen en leren van elkaar scheiden lijkt dan ook tegennatuurlijk. We moeten de zorgtijd waarderen als leertijd, en andersom.

Educare gaat verder dan zorg bieden door tegemoet te komen aan fysieke noden (zoals honger of vermoeidheid) of emotionele noden (zoals nabijheid en veiligheid). Educare betekent ook aandacht hebben voor het hele kind, zodat het weet dat het er mag zijn en erbij hoort: in de klas, de school en de bredere samenleving¹⁰.

*'Educare is een pedagogiek van zorgen en leren die voor kinderen het verschil wil maken.'*¹⁰

Disclaimer

De hoeveelheid beschikbaar onderzoek over kleuteronderwijs is overweldigend. Alles lezen en samenvatten is dan ook onmogelijk. We hebben inhoudelijke keuzes moeten maken, die deels voortkomen uit onze overtuigingen en onze eigen visie op goed kleuteronderwijs.

Ook hebben we een keuze moeten maken in aanspreekstijl. Omwille van de leesbaarheid hebben we, na het objectieve 'lootje trekken', gekozen om de kleuterleerkracht altijd in de zij-vorm vast te leggen, maar uiteraard is dit boek geschreven voor iedere kleuterleerkracht.

Onderwijs en opvoeding zijn een complex samenspel tussen 'weten wat werkt', praktijkkennis en de situatie waar je voor staat. Geen enkele strategie of tip werkt voor elk kind op elk moment. Het is aan jou als leerkracht om met pedagogische en didactische tact én kennis af te wegen hoe en op welke manier je het best kunt tussenkomen, op basis van de kennis en informatie die je hebt. Ga daarom aan de slag met je medestudenten of collega's en vertaal de adviezen uit dit boek steeds naar jouw concrete context.

Ten slotte: wie beschouwen we in dit boek als kleuters? In België ben je al vanaf 2,5 jaar een kleuter of peuter. Het gaat dus om kinderen die instromen in de instapklas tot en met de derde kleuterklas. In Nederland spreken we van kleuters in groep 1 en 2. We richten ons op de brede groep kinderen van 2,5 tot 6 jaar.

HOOFDSTUK 1

Het begint met graag zien

Op haar fiets onderweg naar school denkt juf Elif aan wat ze vandaag niet mag vergeten.

Ze opent haar klasdeuren en de eerste kinderen lopen haar al tegemoet. 'Goeiemorgen, Rachida! Blij dat je er bent vandaag. Heb je goed geslapen?' 'Dag Yunus en mama, alles goed? Zag je het briefje dat ik gisteren meegaf?'

Kinderen die binnenkomen, draaien hun foto om aan de boom in de kring. Zo zien de kleuters en Elif onmiddellijk wie aanwezig is en wie niet. Juf Elif maakt ondertussen oogcontact met alle kleuters en gaat geregeld op haar hurken zitten om de kinderen persoonlijk aan te spreken. Ze geeft een knuffel aan Lisa die het vandaag erg moeilijk heeft om afscheid te nemen van haar papa en neemt even later Boris op schoot om even te wennen aan de drukte in de klas.

Het is bijna negen uur en tijd om samen te zitten in de kring voor het onthaal of welkomstritueel.

Juf Elif zingt enkele keren opgewekt 'Koooom maar dicht in de kring, kom maar samen in de kring ...' terwijl ze rondloopt en kleuters non-verbaal begeleidt naar de kring. De derde keer, wanneer bijna alle kleuters al in de kring zitten, vertraagt juf Elif het liedje. Ze zingt alsof haar batterijen op zijn en ze in slaap gaat vallen in het midden van de kring. De kleuters bulderen van het lachen.

Elif hoort een lachje dat ze niet herkent. Ze piept eens stiekem met een oog en ziet hoe Boris, die doorgaans eerder timide en teruggetrokken is, giert van de pret. Elif weet dat ze een succesnummer aan het opvoeren is en giechelt mee bij het zien van zoveel plezier.